

# *Allah'a Yakınlık*

## *Kavramı 2*

Varoluş veya yaradılış denilen, gayet geniş, zorunlu bir yolculuk yani gelişme ve kemalata doğru ilerleme isteği, canlı-cansız bütün varlıkların en birinci özelliği ve niteliğidir. Bu özellik ve nitelik, bir şeyi var kılan enerji, yazılım ve gelişim<sup>1</sup> denilen üçlü sacayağının üçüncü ayağı da sayılsa; varlığı amaçlı ve anlamlı kılan olarak birinci sırada gelir.

Birçok makalemde ontolojik yönüyle varlığı ve yaradılış sürecini çok detaylı olarak anlattığımdan, tekrar olmasın diye bu yazıda sadece bu gelişme yolculuğunun yapısını, özelliklerini ve engellerini kısa notlar halinde yazacağız. Belki bu notlar bu yolculukta<sup>2</sup> bize küçük bir harita olur.

Bu üçlü sacayağının birincisi olan enerji, ham bir malzemedir. Bu malzemenin nesne ve eşya olması için bütün kâinatı kuşatan, her şeyin diğer her şey ile ilişkisini sibernetik olarak dengeleyen bir bilgi lazımdır. Bilgi ise soyuttur. Demek nesnel veya kişisel varlığı oluşturan, sonsuz bir bilgiyle gerçekleşen yazılımdır. Bizi biz kılan, bedenimizi ve enerjimizi araç olarak kullanan kişiliğimiz ve ruhumuz bu yazılım gerçeğinden başka bir şey değildir. Bu yazılım gerçeğinin de iki temel özelliği vardır:

**1)** Nesne ve ben olabilmesi için; sınırlı, bencil, her şeyi kendine göre değerlendiren bir organizma olması..

**2)** Bu bencillik gerçekliğiyle beraber onun öz varlığını oluşturan sonsuz ve soyut olan ilmi boyutu kaybetmemek için fedakâr ve verici olması. Başka bir tabir ile sonsuz soyuta<sup>3</sup> doğru yola çıkabilme özelliği olması..

Biz bu derin ve kuşatılması çok zor olan varoluş sürecini bir miktar daha iyi anlamak için kısa kısa da olsa, çok farklı alanlardan notlar topladık. Ve karışıklığa sebep olmamak için bu notlarımızı üçe böldük.

**a)** Varlığımızı, yazılımımızı zenginleştirecek noktalar. Ve benimizi oluşturacak malzemeler.

**b)** Sonsuz soyuta doğru gelişmemizin yollarını ve bunun önündeki engelleri bilmek.

**c)** Tarihte uygulanmış birkaç numune çalışmayı gözlemlemek.

---

<sup>1</sup> Dini Literatürde bu üç temel özellik, kudret, ilim ve irade kavramları ile ifade ediliyor.

<sup>2</sup> Bu yolculuğun bir ismi de seyr ü süluktur.

<sup>3</sup> Bu sonsuz soyut realiteye, dini literatürde vacibul-vücut (aşkın ve zorunlu varlık) denilir.

## ***İşte Birinci Kısım***

İnsan küçük bir kâinattır. Demek insanın gerçek bir insan olması için kâinatta var olan her şey, onda da küçük numuneler olarak olmalı; pratize edilmeli ve üzerinde görünmeli.

1) Mesela sağlıklı bir vücut.. Kur’anda sağlıklı vücutun ismi “*nefs-i zekiyye*”dir. Bu ise kelime ve deyim olarak sağlıklı ve bedenlen kusursuz bir kişilik demektir. Bu nokta insan için bir nimettir. Dini metinlerde insanın bu nimeti koruması ve onu geliştirmesi emredilmiştir. Hadiste “Nefsinizin sizin üzerinizde hakkı vardır” deniliyor..

2) İnsan, kendi varlığının ve beninin diğer bütün varlıklardan ayrı olduğunu bilmeye ve anlamaya sebep olacak temel bir eğitim almalı. Çünkü cahil insan hayvan gibidir; benliğinin farkında değildir, hayatı yemekten ve içmekten ibaret sanır.

3) İnsanın varlığını devam ettirmesi için maddi ve düzenli bir geliri olmalı. Kur’an “*Varlığınızın direği olan mallarınızı israf etmeyin, na-ehillere vermeyin*”<sup>4</sup> demekle bu noktaya işaret ediyor.

4) İnsan, beyninde her birisi bir program olan maddi manevi ihtiyaçlarını seviyesine göre giderebilmeli. İhtiyaçları giderilmeyen insan “*nefs-i zekiyye*” sayılamaz.

5) İnsan, kendi küçük beninden, aile, millet, ümmet, insanlık gibi daha büyük benlere doğru açılımı zihnen ve pratik olarak gerçekleştirmesi gerekir..

Bu beş noktada hiçbir varlığı olmayan veya varlığı zayıf olan kişi kul (abd) sayılmaz. Yani özel bir benliğe sahip sayılmaz. Abd, özel ve özerk beni olan şuurlu varlık demektir. Bu özel benini İlahi sonsuz varlığa entegre edip sonsuzluğa doğru açılıma da dinde ibadet denilir. Dinin bütün bilgileri, emir ve yasakları kul içindir. Nitekim benlik ve kulluğu yarım sayılan köleler dini mükellefiyetlerin yüzde ellisinden muafırlar. Demek benlik ve kulluk bilinci var olmayan insanlara dini anlatmak abes ile işigaldir. Bu meseleye ikinci kısımda ayrıca değineceğiz.

## ***İkinci Kısım***

Bu da iki kısımdır. Birincisi, ölümlü, sınırlı benliğimizi ebedileştirecek, onu sonsuz soyuta entegre edecek yol ve yöntemleri anlatır. İkincisi bu yol üzerindeki engelleri ve ilerlemek için eksik olan yöntemleri anlatır.

### ***Bu 2. Bölümün Birinci Kısımı:***

Biyolojik olarak çok yüksek bir derecede bilgi-işlem hacmine sahip olmakla soyut ve zihni bir ben olan insanoğlu, bedenlen gelişmesiyle ve çok renkli mülkiyet çeşitleriyle zenginleşince bütün gücüyle benini genişletmeye ve büyütme çalışır.

Fakat ben, içe dönük bir organizma<sup>5</sup> olduğundan algısı ve duyuları içe dönüktür. Her şeyi kendine göre değerlendirir. Çoğu zaman da kendi organizması içindeki numunecik

<sup>4</sup> Nisa, 5

<sup>5</sup> Her organizma, yapısı gereği içe dönük olmak zorundadır. Yoksa organizma olamaz.

değerlerden başka hiçbir değeri görmez. Yani dışarıda kendi nefsinin övse de, abartsa da iç dünyasında kendisinin ne mal olduğunu görür. Eğer dış ajitasyonların tesiriyle sarhoş olmamışsa.. Kur'an bu iç realiteyi şöyle tarif eder.

*“İnsan birçok mazeret öne sürse de aslında kendi nefsinin çok iyi derecede görür.”<sup>6</sup>*

Evet, varoluş yolculuğunun en önemli merhalelerinden biri, insanın ilk çekirdek yapısından kurtularak, dışarıda gerçeklik toprağına kök salmakla sınırlı, fani, ölümlü, çürük yapısından kurtulmasıdır.

Evet, sanat, yapı ve bilgi-işlem olarak çok yüksek bir kaliteye sahip olmakla beraber, insanın bu kişisel benliğinin bir aşaması olan DNA en küçük bir tesirle kanserleşebilir; bunun ikinci bir aşaması olan beden bir mg zehre veya zayıf bir virüse bir saat içinde yenilebilir. Bu iki ayağın da ileri derecede bir yansıması olan beyin birkaç laf yüzünden kendini dağıtabilir.

Demek insan için hiç ölmeyen, bozulmayan, dağılmayan bir kişilik ve benlik gerekir. Bu durum ise, az çok düşünen herkesin içe bakan göz ve duyularını dışa döndürür; ona bir gerçekliğe (ölümsüz bir realiteye) bağlanmayı emreder.

Bu ilk imtihan meydanında iki noktadan dolayı çok önemli ve zor bir durum oluşuyor; şöyle ki:

**a)** Yaradılış ve varoluş süreci, diyalektik ve bin bir zıddın şiddetli çatışması ve gelişmesi sonucu var olduğundan, insanoğlunun ilk başta, sınırlı beni ve sonsuz realite arasında dengeyi koruması lazımdır. Yoksa varoluş ve gelişme sürecini bırakmış olur, varlığın kenar bir rengi olarak sistemden, ana arterden diskalifiye edilir.

**b)** Özünde muhal olmamakla beraber fakat pratize edilme açısından adeta muhal olan bir şeyi gerçekleştirmesi gerekir.. Sınırlıyı sonsuz yapmak.. Somutu soyut yapabilmek.. Matematik dili ile ifade edersek 1'i 8 yapabilmek.

Diyalektik yapının çetin ve sıcak çatışmasına dayanmanın ve adeta muhal bir şeyi gerçekleştirmenin zorluğu yanında yolun uzunluğu ve sonsuz olması da ayrıca bir zorluk katar.

İlk insanlar ve belli bir yaşa kadar çocuklar, kendilerini onları çevreleyen varlık sistemi ile bir gördüklerinden dolayı onlarda benlik yoktur. Çıplaklık gibi eksikliklerin farkında olmuyorlar.

Sonra mülkiyet ve eş kavramı ile bu ilk insanlarda ben gelişti. Çıplaklık gibi eksikliklerini gidermeye çalıştılar. Bir müddet sonra da ölümlü olduklarını anladılar. Süreç ve takvimin farkına vardılar. Kendileri dışında bağlanacakları bir realite aradılar. İlk realite olarak, başta dağ, gökyüzü ve güneş olmak üzere tabiatı gördüler; onu ebedi sandılar; ona tapdılar. Bu döneme “Natüralizm” denilir. Bu insanların zihinleri bir miktar daha ileri gidince canlılardaki kıvrak ruh ve zekâyı keşfettiler. Totemler olarak bunu simgelediler. Ruha tapdılar. Bu döneme de “Animizm” denilir.

---

<sup>6</sup> Kıyamet suresi, 14-15

Sonra kralların devlet eliyle bin bir sanat bilgi ve büyüsunü görünce krallara tapmaya başladılar. Mısır ve Roma devlet başkanlarında gördüğümüz gibi. Bu döneme de Hümanizm denilir.

Sonra semavi dinler geldi. Sonsuz soyut bir tanrıya tapmayı önerdi. İnsanlık başta ebedilik ve sonsuzluk olmak üzere birçok soyut değeri öğrendi ve yaşadı.

Bu manevi gelişmede insanlık çok ilerledi, sanılmasın. Bütün ilmi ve manevi etkinliklere rağmen insanların yüzde altmışı ya naturalisttir, ya hümanisttir veya animisttir. Semavi dinlerin ölçülerinin dışına çıkan Şamanizm ve birçok tarikat da animisttirler.

Naturalizm, sağır ve bilgisiz bir organizma olan tabiatı tanrı olarak kabul etmek demektir. Hümanizm insanı tanrılaştıran akım demektir. Animizm ise büyük ruhları Allah gibi etkin ve yetkin olarak görmek demektir.

Kanalları, tali yolları ve ilerleme yöntemleri çok olan bu ilerleme yolculuğunda üç yöntem halen insanlık dünyasında çok yaygın ve etkindir. Bu üç yöntem semavi dinler çerçevesi içinde olmakla beraber; bunlardan ikisi, dinin kapsamlı, evrensel ve geliştirici öz yapısına yüzde yüz uymuyorlar.

#### ***Bunlardan birincisi mistisizm ve ruhaniliktir.***

Evet, maddi, sınırlı, fani bir varlık boyutu içinde kendini gören ve varoluşçu süreci ile hayatın diyalektik yapısından bıkmış olan insan, küçük bir parıltı tarzında dahi olsa ruhani bir esintiye hissedince çok rahatlar. Çünkü ruhani boyut diyalektik yapıyı içermediği gibi; çok çok zor olan realite ve hakikati ele geçirme demek olan ebedilik sorununa da bir su serpiyor; çünkü ruh bir derece soyuttur; ölümsüzdür.

Dinde tarikatlar, var mı yok mu, tartışması özünde bu noktadan kaynaklanıyor. Dinde var, denilir. Çünkü o da din gibi ebedilik ve sonsuzluk gibi bir ihtiyacı giderir. Dinde yoktur; çünkü din madde-mana, ruh-beden, geçmiş-gelecek gibi bütün somut zıtları dengelemekle insanı sonsuz bir manaya ve gerçekliğe götürür. İnsanın çok kapsamlı olan ihtiyaçlarını giderir. Bu yolculukta ondan beklenileni gerçekleştirir. Tarikat ise tek taraflı gittiğinden bu dengeyi koruyamıyor.

Fakat tarikat yolu çok kolay olduğundan ve anlık olarak insanı etkilediğinden; soyut ve sonsuz olan birçok manayı da nesnel ve somut olarak gösterdiğinden insanların çoğu tarikatlara girer. Giriyorlar; fakat sonsuz soyut realiteyi anlamazlar. Onu elde edemezler. Daima sınırlılık karanlığına mahkûm kalıyorlar. Ayrıca ruhani eğitimde birçok dinî, somut kural da ihmal edildiğinden birçok tarikat, zamanla sağlıklı seyr ü süluk yolunu kaybediyor.

Demek hayattan ve kurallardan kopuk yani sadece ruhani gittiğinden ve birçok su-i istimale açık olduğundan bugün İslam dünyası, zahiri dinî kuralları ve ritüelleri benimseyip; taklidî bir tarzda iman etmeyi ve yaşamayı tarikata tercih ediyorlar.

Fakat ikinci grup olan bu zahiri mezhepliler de, işi somut olarak düşündüklerinden, yine dinin sonsuz, soyut, mucizevî realitelerini anlamıyorlar; toplum yine bir çeşit çocukluk ve ilkelik döneminde kalıyor.

Hâlbuki doğru olan dinin hayati bütün emir ve bilgilerini kabullenmekle onlardaki manevi olan kanuniyet ve soyut realiteyi görüp yaşamak ve bu şekilde çifte bir başarı elde etmektir. Sahabeler ve asfiya denilen büyük manevi liderler, bu noktada idiler; sağlıklı olarak dünyayı da, ilmi de, manayı da yönettiler.

### ***İşte beş önemli örnek:***

1) Maddenin ve dünyanın diyalektik imtihan yapısını tam anlamayan, rahatlıkla varlıkta ve hayatta bir gerçeklik vardır diyemez. Ancak hayatı bırakır, bedeni lezzetleri terk eder, ruhanileşirse, ruhun bazı etkinliklerini görürse -çünkü ruh saf soyut olduğundan görünmez- o zaman bir derece rahat eder. Yine de aldığım esintiler tam gerçek midir, değil midir, diye şüphelerden kurtulamaz.

Fakat hayatın cihadını veren, ilim ve sonsuz algılama seviyesine çıkan bir Müslüman; maddeyi de bir ruh olarak görür; hayatın bütün safhalarını yaşamakla beraber; bütün her şeyi bilinçli bir melek; her organizasyonu bir şahs-ı ruhanî-i manevi olarak görür; onlarla sonsuz bir alışveriş içinde olur; her şeyi, her tarafı gerçeklik olarak görür; az yaşamak-çok yaşamak, zengin veya fakir olarak hayatını devam ettirmek onu etkilemez.. Ayetin tabiri ile ***“O artık Allah’ın (sonsuz soyut hakikatin) yakınıdır; dolayısıyla ne korkar; ne de üzülür.”*** (2/62; 10/62)

2) Ve mesela dinin önemli bir realitesi olan âdem hakikatini, sınırlı somut tarihi bir âdem olarak ele alsa; buna inanmak için ilmen -arkeolojik, paleontolojik ve antropolojik olarak- gitse anlatılan biçimiyle hiçbir gerçekliği bulamayacaktır.. Ehl-i tarikat keşfiyle baksa- o da keşfi açık ise- hayali, acayip bir kişi olarak görür; bazılarının da keşfen gördüğü gibi; bu acayip âdemın ancak ***“Lailahe illallah Muhammedurresulullah”*** ile kurtulduğunu görür..

Bu takdirde bütün ilmi verileri inkâr etmek zorunda kalır veya inancını, hiç anlaşılmayan bir keşif ve rüya seviyesine indirir. Gerçeklik ile hayal arasında sıkışır; ya bilimleri ve dünyayı dinsizlere bırakır veya kendisi de dinsiz olur.

Hâlbuki dinî bilgileri bir kanun olarak bilse, İslam’ın ikili ve dengeli yapısının verdiği ilmî ferasetle, dinin anlattığı bütün somut verilerin aslında evrensel, soyut, kanuni realitelerin ifadesi olduğunu anlasa, insanlar ve aileler adedince bu âdemiyet hakikatinin numunelerini görür. Bütün insanlığın ve tarihin ifadesi olan bu âdemiyetin, iki gerçeklik olan sonsuzluk ve bu sonsuzluğun somut diyalektik gerçeklerin içinde görüldüğü ve yaşandığı denge<sup>7</sup> ile yani La ilahe illallah ve Muhammedurresulullah ile kurtulduğunu anlar..

Rivayette var ki; insanlar cennete girmeyi hak etmek için mahşer meydanında 40 bin sene bekletilirler. İşte bu mesele, keşfi olarak asla anlaşılmaz. Çünkü keşif, soyut kanunları somutlaştırarak gösterir. Yani keşfin mahiyeti bir nevi hayaldir. Bu ise dinin anlaşılmasına bedel, hurafeleşmesine sebep olur.

Hâlbuki eğer bu rivayet “İnsanlık bir mahşer meydanı olan yeryüzünde kırk bin senedir bekletiliyor ki; irfan ve sonsuz soyut gerçekler cennetine çıkabilsin” şeklinde yorumlansa bu gelişme sürecinin en önemli merhalelerine bir anlam verilir; insan daha ölmeden cenneti yaşar.

<sup>7</sup> Sonsuz soyut realite “La ilahe illallah” ile ifade edilmiştir. Bunun somut olarak içinde görüldüğü denge ise “Muhammedurresulullah” ile ifade edilmiştir.

Ve “Süleyman ancak La ilahe illallah Muhammedurresulullah ile o muhteşem saltanata kavuştu” diye rivayet var. Bu ise; insanoğlu sonsuzluğu, soyutu ve bunların denge içindeki görünümünü elde etmeden, dünyaya sultan ve egemen olamaz, demektir.

İşte kabir suali, cennet ve cehennem gerçeği de bu iki hakikat gibidir. Bunları başka bir yazıda anlattığımdan işi oraya havale ediyorum. (Bu yazının sonundaki ekte bu iki gerçeğin manasını okuyabilirsiniz.)

Çok çok uzun olan bu gelişme sürecinde insanı ışık hızıyla ilerletecek birçok gereklilikler var. Fakat birçok yazımda bunları dile getirdiğimden burada tekrar etmek istemiyorum. Şimdilik sadece bu yoldaki engellerden, önemli dört tanesine işaret edip yetineceğiz. Fakat bu 2. kısma geçmeden önce yukarıdaki dört misali biraz daha iyi anlatacak velayet ve nübüvvet arasındaki farka değinmek gerekir, şöyle ki:

“Velayet ruhaniliktir; ruhen gidip kabirdeki insanın Nekir-Münker meleklerine verdiği cevabı dinlemektir; ruhen yükselip kadir gecesini algılayıp ondaki manevi etkinliği yaşamaktır.

Nübüvvet ise, ekteki yazıda izah edildiği gibi, bütün musibetleri, bilinmez çirkin bilinçli melekler olarak görmek ve bunların onun Rabbi ve terbiyecisi olan Allah'tan geldiğini bilip bu bilgiyi musibetlerin varlığına gerçek cevap yapmaktır; hayatın bütün safhalarını kabir süreci gibi bir imtihan gerçeği olarak görmektir.

Ve mesela nübüvvet, sadece kadir gecesini ihya etmekle yetinmez; sonsuz maarif, bilgi ve bilinç ile bütün zamanları bir kadir gecesini olarak bilir; o zamanlardaki sonsuz bilinçli varlıkları birer bilinçli ruhaniler olarak algılar; bu sayede varoluşun karanlıklarını, imana, bilgiye ve bilince dönüştürür..

## ***İkinci Kısımın 2. Kısım-Engeller:***

1) İnsan beni bir organizma olduğundan dolayı daima içe bakar; dış değerler ne kadar sonsuz, soyut ve evrensel de olsa insan beni, onları kendi somut sınırlı datalarının ölçekleri ile görür. Onun için insan nefsi, kendisini iyi görmekle beraber, gerçekleri görmede kördür, demişler... Kör denince hiçbir şey görmez demek değildir; körler el yordamı ile somut gerçekleri çok iyi görürler. Demek insanın algısının dışa, soyuta ve manaya dönmesi için içe dönük kabuğunu kırıp dış gerçekliğe bakması başka bir tabir ile bencilliği bırakması gerekir; bu aşamaya fedakârlık ve diğergamlık denilir. Bunu beceremeyen benliklere ise narsist denilir. Narsist, sadece kendini gören, kendine âşık olan demektir.

İnsanın bu hastalıktan kurtulması için dışarıdan güzellik ve gerçeklik gibi bir ışık parıltısı gerekir. İnsan bu sayede aşk ateşiyle ve gerçeklik parıltısıyla o bencillik çukurundan kurtulur; dışa açılır. Fakat dışarda yetmiş bin engel var. Bütün bunları geçtikten sonra sonsuz soyutu anlar; ikili olan, bir yönü cehennem, diğer yönü cennet olan; bir yönü yokluk ve trajedi; diğer yönü varlık, nur ve bilinç bahçeleri olan varoluş ve hayatın öz ve sonsuz yapısını anlar ve gücü nispetinde bunları yaşar.

Son derece manalı ve yetmiş bin durağı olan bu yolculuğu insanların ancak yüzde biri bitirir; diğerleri mutlaka duraklarda yani sınırlı algıda kalırlar, sonsuz ve aşkın olan mana cennetine

giremezler. **“Kim zerre kadar şirk koşarsa yani nihai gerçeği sınırlı ve somut bilirse ona cennet haram olur.”**<sup>8</sup>

Mesela, insan kendi benini aşar; fakat familya, millet veya dünya duraklarında durur; onları sonsuz sanır; onlara bir nevi ilahlık verir; hakikat kitabında putperest kabul edilir. Nitekim aristokrat, milliyetçi deyimleri insanların kulağına hoş gelmediği gibi, ehl-i dünya deyimini de aşağılık ifadesi olarak kabul edilir.

**2)** Cehalet büyük bir engeldir. Evet, irfan cennetinin önünde en büyük bir engel cehalettir. Eski çağlarda maneviyatı, hukuk ve ahlakı bilmeyen cahil sayılırdı. Bu asırda bu üç bilgi sahasına fen ilimleri de ilave edilmiştir. Çünkü sağlıklı bir bilgi ile varlığı ve kozmogoniyi bilmeyen bir çağdaş insan, maneviyatta, hukuk ve ahlakta sağlıklı olamıyor. Nitekim çağdaş dindarlardaki birçok ahlaki zaaf bu noktadan kaynaklanıyor. Yani özünde dinin bir kusuru değildir bu durum. Evet, dindarlar ve ruhaniler, materyalizmin tepkisi sonucu bilimi ve fenleri reddetmekle gerçeklikten ve hayatın realitelerinden kopuyorlar; dolayısıyla dinlerini yaşamıyorlar.

**3)** İnsan sağlıklı, dinî bir irfan yanında gerçekliğin ölçüleri olan çağdaş fenlere sahip olmazsa varlığı ve olayları bir tek sebebe verir; bu da doğru olmadığından bu durumdaki bir insan varlığı ve olayları bir tek neden ile izah etmeye çalışır.<sup>9</sup> Dolayısıyla bu yargı yanlış olduğundan, bu insan doğru ve sağlıklı bir hayattan ve anlayıştan mahrum kalır.

Hatta saf birlik ve tevhid ehli olan semavi dinlerin ehli dahi, gerçek neden olarak mutlak ilahi gücü kabul etmekle beraber; her işi ve her nesneyi en az yetmiş İlahi isme vermeyi irfanın ve tasavvufun bir gereği olarak bilirler. Her İlahi isim bir bilim dalı olduğundan dolayı denilebilir ki; her şeyin birçok nedeni vardır. Demek bu nedenleri bir bütün olarak bilmekle insan ancak cehalet karanlığından kurtulur. Bu gerçeklikle beraber **“Nihai bilgi, sonsuz olan Allah’ındır” “Yargılama ona mahsustur,”** denilir. Unutmayalım ki; her bir bilgi insanı aydınlattığı gibi; her bir yargı da insanı yorar.

**4)** Ve bu engelleri aşmak, sağlıklı verimli doğru bir bilgiye ulaşmak, ancak gelişme, gayret ve zıtları birbiriyle test etme demek olan cihad ile gerçekleşir. Yoksa insan ya uyuşukluk ve pasiflik çukuruna düşer; veya tek nedenlilik ve kara cahillik gibi uç durumlara sapar.

Bu manevi yolculuğun en önemli bir yöntemi ve adabı bir nevi cihad olan ibadet gerçeğidir. İbadeti de önemli kılan şu iki noktadır:

**a)** İbadet, kulun benini sıfırlaması demek değildir. İbadet, insanın kendi özerk varlığını sonsuz İlahi sisteme entegre etmesi ve ona ayak uydurmasıdır. **“İnsanların beniyle beraber yaşaması, Allah katında insanın benini sıfırlamasından daha sevimsidir.”** diye rivayet var.

**b)** İbadet sadece Allah ile ifade edilen sonsuz soyut İlahi varlığa yapılır. Onun somut ve sınırlı yansımaları olan isimlerine yapılmaz. Onun için sadece “Lailahe illallah” denilir. Mesela “Lailahe illa Kerim veya illa Rahim” denilmez.

İbadet bu sonsuz soyut gerçekliğe dayandığından ve insanın benlik varlığını garantilediğinden, bencillikten, sınırlı somut yapılılıktan kurtulmak için çok etkin bir ilaç

<sup>8</sup> Maide, 72

<sup>9</sup> Bugün sistemin sibernetik olduğu ilmen anlaşılmıştır. Bu da her olayın birçok nedeninin var olduğunun ifadesidir.

olduğu gibi; yaradılış ve varoluş sürecinin bütün gerçeklerini çalıştırdığından en verimli yöntemdir aynı zamanda...

## ***Bir Ara Not***

İşte eğer bu yazıda başından buraya kadar denilenleri dinlerseniz; Kur'anın şu gelen iki paragrafının ne kadar evrensel bir bilgiyi bize verdiğini anlarsınız.

***“Çok çok çaba göstersen de insanların çoğu inanacak değildir. Varlık ve hayatın realite olduğunu kabul etmeyecektir. Kendi benliklerini gerçeklik olarak göreceklerdir.”***

***“Bu çabanı yüzde yüz karşılıksız olarak da yapsan yine aynı netice olacaktır. Çünkü onlar kördürler; dış gerçekliği göremiyorlar.”***

***“Göklerde ve yerde sayısız bilgi ve belge yanından geçtikleri halde onlardan yüz çeviriyorlar.”***

***“Onlar ancak sınırlı ve somut verilere inanıyorlar.”<sup>10</sup>*** (Yusuf suresi, 103-106)

**İkinci Gerçeklik:** Zariyat suresi, 51/47–51. ayetleri bizi şöyle uyarıyor:

***“Göğü değişik güç ve enerjilerle inşa ettik. Biz güçlüyüz ve genişleticiyiz.”***

***“Buna mukabil yeri de bir döşek gibi sermişiz. Orayı hayat için ne güzel bir beşik yapmışız.”***

***“Ve belki mesaj alırsınız diye her şeyi çift yaratmışız.”***

***“İşte eğer bu diyalektik yapıdan sıkılırsanız; soyut olan Allah'a doğru firar edin! Fakat saf soyuta gitmek eğer tek taraflı ise azaptır. Ben İslam ve bütünlük peygamberi olarak sizi böyle bir şeyden uyarıyorum.”***

***“Ve sakın bu sonsuz soyut İlahla beraber maddi somut yapıları başka bir tanrı olarak görmeyin. Böyle bir görüş ve şirk tam bir cehennem olur; Ben İslam peygamberi olarak sizi böyle bir cehennemden uyarıyorum.”***

[Bu son iki ayet içinde aynı cümle eğer tekrar edilmişse, demek bu tekrarın bir manası vardır. Çünkü Kur'an matematiksel bir üsluba sahiptir. İçinde hiç fazla kelime yoktur. Evet, Kur'an açıkça saf soyutçuluk da, saf somutçuluk da azaptır, diyor. Bütün zıtları tevhid potasında eriten Kur'an, bizi sırat-ı müstakime, orta yola çağırıyor; o iki azaptan dolayı bizi uyarıyor.]

---

<sup>10</sup> Lafzen: “Onlar şirk koşmadan inanmazlar.”

## Üçüncü Kısım

*Sonsuz soyuta doğru gelişme yolculuğunda üç önemli örnek:*

### 1) Hz. İsa'dır.

İsa ruhu, maneviyatı, sonsuzluğu ve ebediyeti o kadar güzel yaşadı ve anlattı ki; bu gerçekleri dile getiren İncil 2000 senedir bu konudaki rekoru elinde tutuyor. Tarihçi Toynbee, İsa da Buda gibi Nirvanacı idi; diyor. Nirvana mutlak, soyut ve eril mana âlemi demektir. Onun için İsa “Cennette cinsiyet yoktur” diye İncilde buyuruyor. Çünkü bu âlemde diyalektik yapı ve zıtlar yoktur. Burası mutlak birlik âlemidir.

Bununla beraber ben şeriati ve medeniyeti kaldırmaya gelmedim. Bunlar kıyamete kadar baki kalacaktır. Ben sadece şeriati şekle ve maddi yöne hasreden Yahudi anlayışını değiştirmeye ve Romanın materyalist dünyevi medeniyetine ruh ve mana üflemeyle geldim, diyor. Yani Nirvananın temsil ettiği eril ulûhiyet hakikati yanına Rahmaniyyetin temsil ettiği feminen ve nimetlerle dolu cennet hakikatini de kabul ediyor. Fakat Nirvana cennetinin gökte metafizik âlemde olduğunu tekrarlar söylüyor.

İşte Yunus’un “*Cennet dedikleri üç beş huri, üç beş köşk istemiyorum.. Bana Seni gerek Seni..*” dediği şey bu iki cennet arasındaki farkı anlatmaktır. Bediüzzaman da “*Her bir huri küçük bir cennettir*” ve “*İmanın bir meyvesi Cennet, biri ebedi mutluluk; diğeri ruyetullahtır.*” diye iki ayrı cümle ile bu farklı noktalara işaret ediyor.

### 2) Hz. Muhammed..

Hz. Muhammed Miraca çıkmakla Nirvana ile ifade edilen sonsuz soyut mana âlemini görüp yaşadığı gibi; o bütün insanların özellikle halk kitlelerinin peygamberi olduğundan denge, iman ve tevhid demek olan İslamiyet hakikati ile daima Rahmaniyyetin cenneti içinde sonsuz soyut manaları ve onların tükenmez kaynaklarını gösterdi. Putperest, cahil, maddi toplumlara, sonsuz soyut mana ve değerleri anlayan ve yaşayan bir nesil yaptı.

Sürekli olarak: “Kıyamet bir kanundur; kişi ölünce onun kıyameti kopmuş olur. Her çağ bitince onun kıyameti kopmuş olur. Cennet öyle canlı ve sonsuz bir nimettir ki; bir atlı onun tek bir ağacının gölgesi altında yüz sene at koşturduğu halde yine o ağacı geçmiş olmuyor” gibi sözlerle<sup>11</sup> hakikatin soyut ve sonsuz boyutuna dikkatleri çekti.

Fakat zamanla bütün her şey somut ve bireysel birer numune olarak algılandı. Sonsuz İlahi varlık gerçeği, tahta oturmuş cebbar bir krala döndü; cennet, öldükten sonra gidilecek bir park ve bahçeden ibaret sanıldı. Dinin o sonsuz soyut gerçekleri birer komik maddi misale büründü. Toplum putperestleşti. Dolayısıyla ilkelleşti.

Evet, eğer ahiret ve vahiy (yani helal haram inancı) olmazsa bugün birçok dindar –her üç semavi dinden de- putperest ve müşrik sayılır. Çünkü sonsuz soyut manaları kavrayacak ve ona göre bir hayat yaşatacak alt yapı bizim toplumlarda bitmiştir.

<sup>11</sup> Evet, insan hayat atına binip yüz sene yaşadığı halde o sonsuz cennet hakikatinin bir tek ağacı olan biyolojik süreci yine bitirmiş olmuyor. İnsan bedenlen ölür. Fakat o ağaç daimi kalır.

Bu iki büyük tarihi örnekle ilgili izahları çok kısa bıraktım; adeta gerçekleri hatırlatmakla yetindim. Çünkü bunlarla ilgili binlerce kitap ve makale var. Tekrar ise çok hoş bir şey değildir. Onun için işi, büyük zatların bu konuda yazdıklarına havale ediyorum.

### **3) Bediüzzaman Said Nursi<sup>12</sup>**

Bediüzzaman gençliğinde İslam âleminin bilimsel çalışmalardan ve siyasi özgürlüklerden mahrum bırakıldığı için gerilediğini görmüştü. Bunun için başta siyasi açılımlar, bilimsel çalışmalarla ilgili olmak üzere kafasında birçok proje gelişmişti. Bu iki temel noktanın gerçekleşmesinin önünde en büyük engel olan dinin yanlış anlaşılmasını gidermek için çok çabaladı. Tarikat kültürünün yanlış olmadığını kabul etmekle beraber, Kur'anın anlaşılması, siyasi ve bilimsel açılımların gerçekleşmesi için bu kültürü yeterli görmediği gibi, engel olarak da görüyordu.. Çünkü tam bir İslamiyet ve Sahabe yolu değildi..

Bu heyecanlı projelere rağmen; I. Dünya Savaşının sonucu olarak Avrupa materyalizminin İslam âlemini istila ettiğini görünce o projeleri ikinci plana attı. Birinci amaç olarak geniş halk kitlelerinin imanını kurtarmaya çalıştı. 10 cilt olarak 6000 sayfa Risale-i Nur yazdı, birçok faaliyetlerde bulundu.

Fakat bütün bunlarla beraber, İslam âleminin bir daha skolastik ve kişilere dayalı olan anlayışa düşmemesi için o on cilt kitapta 7000 ilmi buluş ve prensibi serpiştirdi. Bunların anlaşılması için de onlarca teşebbüs ve 2000 adet mektup yazdı. İslam âleminin şahıs ve taklide bedel sonsuz soyut değerleri öğrenmesini, bu sayede bilimsel çalışmalara katılmasını umuyordu. Bununla beraber anlaşılmadığının da farkında idi..

Bunların anlaşılması için bu 10 ciltlik külliyyatın 130 Risalesini değişik kombinezonlar olarak derledi. 60-70 kitapçık ve Zülfikar, Asa-yı Musa, Siracünnur gibi isimlerle 10 cilt kitap daha derledi. Teksir makinası ile ve elle binlerce kopyayı çoğalttı. Basına çıktı; mahkemeler yaşadı. Fakat yine de anlaşılmadı. Birinci amacı olan imanı kurtarmayı bir miktar becermişti. Fakat Eşref Edib'e verdiği mülakatta "Toplumda tam bir imani inkişaf göremiyorum" diye söyledi.

Hele hele onun ikinci amacı olan İslam âleminde ilmi açılımlar hiç olmamıştı. Talebeleri neden bir tarikat kurmadığını; kurarsa milyonlarca tabi ve mürit bulacağını söylüyordu. O ise "Eğer böyle bir şeye girişirse saf soyut bir hakikat olan ihlâs ve samimiyet kaybolacak; Risale-i Nurun binlerce ilmi gerçekleri hissi ve bir şeyhin tahminleri olarak algılanacak; bu ise iman ve hakikate çok büyük bir zarar olacak, diye bir mektup ile cevap verdi.<sup>13</sup>

---

<sup>12</sup> Âlimler içinden Bediüzzaman'ı örnek olarak ele alıyorum. Çünkü hem çağdaşımızdır; hem modern ve klasik ilimlerle eşit şekilde ilgilenmiştir; hem de bu alanda önemli bir tecrübeye ve birkaç risaleye sahiptir.

<sup>13</sup> **Mektubun orijinali şudur:**

"Aziz, siddik, sebatkâr, muhlis kardeşlerim,

Hem maddi, hem manevi, hem nefsim, hem benimle, temas edenler gayet ehemmiyetli benden sual ediyorlar ki: "Neden herkese muhalif olarak, hiç kimsenin yapmadığı gibi, sana yardım edecek çok ehemmiyetli kuvvetlere bakmıyorsun, istiğna gösteriyorsun? Ve herkes müştak ve talip olduğu ve Risale-i Nur'un intişarına, fütuhata çok hizmet edeceğine o Risale-i Nur şakirtlerinin hasları müttefik oldukları ve senden kabul ettikleri büyük makamları kabul etmiyorsun, şiddetle çekiniyorsun?"

Böyle dedi ve böyle davrandı. Fakat toplumda ilmî hiçbir açılım olmadığı gibi, iman kurtarma hareketi de zayıf kalmıştı. Sene 1958... Vefatına iki yıl kalmıştı. Onun talebeleri onun 800 sayfalık otobiyografisini –Tarihçe-i Hayatını- hazırlayıp bastılar. Bu kitap Bediüzzaman'ı çok güçlü ve çok maneviyatlı büyük bir âlim olarak gösteriyordu. Ve bununla o da bir şeyh olarak algılandı. Bütün soyut ve ilmi bilgiler ikinci planda kaldı. Halk arasında çok büyük imani bir inkişafa sebep oldu. Nitekim bizzat kendisi de bu Tarihçe-i Hayat 20 cilt Risale-i Nur'dan daha çok imanın kurtulmasına sebep oldu, diye bir açıdan sevinirken; bir açıdan da o eski ilmî projelerinin ve keşiflerinin anlaşılmadığına ağlıyordu. "Beni anlamadılar.." diye içten içe ağlayarak vefat etti. Talebeleri bu sözünü dahi anlamamıştı. "Ankara'daki Devlet adamları Üstadımızı anlamadılar." diye çevirmişlerdi. Ve böylelikle avami anlayış, ilmî anlayışı, somut algı soyut algıyı bir daha yenmiş oluyordu. Onun için bizde büyük âlim ve büyük veliler çıkmaz oldu.

18. 08. 2012  
Bahaeddin Sağlam

---

**Elcevap:** Bu zamanda ehl-i îmân öyle bir hakikate muhtaçtırlar ki, kâinatta hiçbir şeye alet ve tabi ve basamak olamaz ve hiçbir garaz ve maksat onu kirletemez ve hiçbir şüphe ve felsefe onu mağlup edemez bir tarzda îmân hakikatlerini ders versin. Umum ehl-i imanın bin seneden beri teraküm etmiş dalaletlerin hücumuna karşı imanları muhafaza edilsin.

İşte bu nokta içindir ki, dâhili ve harici yardımcılara ve ehemmiyetli kuvvetlerine, Risale-i Nur ehemmiyet vermiyor, onları arayıp tabi olmuyor; ta avam-ı ehl-i imanın nazarında, hayat-ı dünyeviye'nin bazı gayelerine basamak olmasın ve doğrudan doğruya hayat-ı bakiyeden başka hiçbir şeye alet olmadığından, fevkalade kuvveti ve hakikati, hücum eden şüpheleri ve tereddütleri izale eylesin..

Amma, "Manevi ve makbul ve zararsız ve bütün ehl-i îmân ve hakikatin istedikleri nurani makamlar ve uhrevi rütbelerden, halis kardeşlerimizden hüsn-ü zanla verilen ve ihlâsınıza zarar gelmediği halde, eğer kabul etsen, reddedilmeyecek derecede senetler, hüccetler bulunduğu halde; sen, değil tevazu ve mahviyetle, belki şiddet ve hiddetle ve o makamı sana veren kardeşlerinin hatırını kırmakla o rütbelerden ve makamlardan kaçıyorsun..

**Elcevap:** Nasıl ki ehl-i hamiyet bir insan, dostların hayatını kurtarmak için kendini feda eder. Öyle de, ehl-i imanın hayat-ı ebediyelerini tehlikeli düşmanlardan muhafaza etmek için, lüzum olsa-hem lüzum var-kendim, değil yalnız layık olmadığım o makamları, belki hakiki hayat-ı ebediyenin makamlarını dahi feda etmeye, Risale-i Nurdan aldığım ders-i şefkat cihetiyle terk ederim. Evet, her vakit, hususan bu zamanda ve bilhassa dalaletten gelen gaflet-i umumiyede, siyaset ve felsefenin galebesinde ve enaniyet ve hodfuruşluğun heyecanlı asrında büyük makamlar her şeyi kendine tabi ve basamak yapar. Hatta dünyevi makamlar için dahi mukaddesatını alet eder. Manevi makamlar olsa, daha ziyade alet eder. Umumun nazarında kendini muhafaza etmek ve o makamlara kendini yakıştırmak için bazı kudsi hizmetlerini ve hakikatleri basamak ve vesile yapıyor diye itham altında kalıp, neşrettiği hakikatler dahi tereddütlerle revacı zedelenir. Şahsa, makama faydası bir ise, revaçsızlıkla umuma zararı bindir.

Elhasıl: Hakikat-i ihlâs, benim için şan ve şerefe ve maddi ve manevi rütbelere vesile olabilen şeylerden beni men ediyor. Hizmet-i Nuriyeye, gerçi büyük zarar olur; fakat kemiyet, keyfiyete nisbeten ehemmiyetsiz olduğundan, halis bir hadim olarak, hakikat-i ihlas ile, her şeyin fevkinde hakaik-i imaniyeyi on adama ders vermek, büyük bir kutbiyetle binler adamı irşad etmekten daha ehemmiyetli görüyorum. Çünkü o on adam, tam o hakikati her şeyin fevkinde gördüklerinden, sebat edip, o çekirdekler hükmünde olan kalbleri, birer ağaç olabilirler. Fakat o binler adam, dünyadan ve felsefeden gelen şüpheler ve vesveselerle, o kutbun derslerini, "Hususi makamından ve hususi hissiyatından geliyor" nazarıyla bakıp, mağlup olarak dağıtılabılırler. Bu mana için hizmetkârlığı, makamatlara tercih ediyorum.

Hatta bu defa bana, beş vecihle kanunsuz, bayramda, düşmanlarımın planıyla bana ihanet eden o malum adama şimdilik bir bela gelmesin diye telaş ettim. Çünkü mesele şaşalandığı için, doğrudan doğruya avam-ı nas bana makam verip harika bir keramet sayabilirler diye, dedim: "Ya Rabbi, bunu ıslah et veya cezasını ver. Fakat böyle kerametvari bir surette olmasın."